УДК 342.5

Каракасіді Олена Федорівна,
аспірантка, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: (067) 465 97 25, e-mail: karakasidi68@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2336-2621

Каракасиди Елена Федоровна,
аспирантка, Межрегиональная Академия управления персоналом, 03039, г. Киев, ул. Фрометовская, 2, тел.: (067) 465 97 25, e-mail: karakasidi68@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2336-2621

Caracasidi Olena Fedorivna,
postgraduate, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Str. Frometivska, 2, tel.: (067) 465 97 25, e-mail: karakasidi68@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2336-2621
DOI https://doi.org/10.31618/vadnd.v1i11.24

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СВІТІ І СУЧАСНІЙ СУВЕРЕННІЙ УКРАЇНІ: СПІЛЬНЕ І ОСОБЛИВЕ

Анотація. Розглянуто основоположні, притаманні більшості країн світу трансформації державної влади, її формування, функціонування та поділу між основними гілками в результаті децентралізації такої влади, її субсидіарності. Звертається увага на специфіку державної влади, її функціональні ознаки в умовах суверенітету держав, їх взаємозв'язку. Наголошується, що суть, характер державної влади пов'язаний з характером політичної системи держави, з формою правління та багатьма іншими принципового характеру аспектами.

Проаналізовано, що у середині національних держав гостро постають питання легітимності, суверенності, прозорості державної влади, її формування. Щодо практичного функціонування державної влади, то більш глибокого дослідження нині потребують проблеми поділу влади і розподілу владних повноважень. Використання цього принципу, що забезпечує реальну субсидіарність влади, формування більш дієвих, відповідальних демократичних відносин між державною владою і громадянським суспільством — це першочергові проблеми трансформації державної влади в умовах сучасних трансформацій країн і суспільств. Обґрунтовано, що дослідження вказаних проблем відкриє набагато ширші можливості забезпечення державної влади не як влади центру, провідних політичних структур, але як влади народу, громади. В умовах загальносвітових демократизаційних процесів такі про-

цеси мають вирішальне значення для більш гуманістичного і цивілізованого облаштування людського життя. Зазначено, що місцеве самоврядування, як специфічна форма публічної влади, характеризується також виразною ознакою особливого суб'єкта влади (територіальна громада), як сукупність великої кількості людей; спільна комунальна власність; система податків тощо.

Ключові слова: влада, державна влада, трансформація влади, державний суверенітет, поділ влади і розподіл владних повноважень.

КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ТРАНСФОРМАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ В МИРЕ И СОВРЕМЕННОЙ СУВЕРЕННОЙ УКРАИНЕ: ОБЩЕЕ И ОСОБЕННОЕ

Аннотация. Рассмотрены основополагающие, присущие большинству стран мира трансформации государственной власти, ее формирования, функционирования и разделения между основными ветвями в результате децентрализации такой власти, ее субсидиарности. Обращается внимание на специфику государственной власти, ее функциональные признаки в условиях суверенитета государств, их взаимосвязи. Подчеркивается, что суть, характер государственной власти связан с характером политической системы государства, с формой правления и многими другими принципиального характера аспектами.

Проанализировано, что в середине национальных государств остро встают вопросы легитимности, суверенности, прозрачности государственной власти, ее формирования. Касательно практического функционирования государственной власти, то более глубокого исследования в настоящее время требуют проблемы разделения власти и распределения властных полномочий. Использование этого принципа, что обеспечивает реальную субсидиарность власти, формирование более действенных, ответственных демократических отношений между государственной властью и гражданским обществом — это первоочередные проблемы трансформации государственной власти в условиях современных трансформаций стран и обществ. Обосновано, что исследования указанных проблем откроет гораздо более широкие возможности обеспечения государственной власти не как власти центра, ведущих политических структур, но как власти народа, общества. В условиях общемировых демократизационных процессов такие процессы имеют решающее значение для более гуманистического и цивилизованного обустройства человеческой жизни. Отмечено, что местное самоуправление, как специфическая форма публичной власти, характеризуется также выразительным признаком особого субъекта власти (территориальная община), как совокупность большого количества людей; совместная коммунальная собственность; система налогов и тому подобное.

Ключевые слова: власть, государственная власть, трансформация власти, государственный суверенитет, разделение властей и распределение властных полномочий.

KEY ASPECTS OF TRANSFORMATION OF THE STATE AUTHORITIES IN THE WORLD AND TO THE MODERN SOVERUM UKRAINE: A JOINT AND PERSONALITY

Abstract. The article deals with the fundamental, inherent in most of the countries of the world transformation of state power, its formation, functioning and division between the main branches as a result of the decentralization of such power, its subsidiarity. Attention is drawn to the specifics of state power, its functional features in the conditions of sovereignty of the states, their interconnection. It is emphasized that the nature of the state power is connected with the nature of the political system of the state, with the form of government and many other aspects of a fundamental nature.

It is analyzed that in the middle of national states the questions of legitimacy, sovereignty of transparency of state power, its formation are acutely raised. Concerning the practical functioning of state power, a deeper study now needs a problem of separation of powers and the distribution of power. The use of this principle, which ensures the real subsidiarity of the authorities, the formation of more effective, responsible democratic relations between state power and civil society, is the first priority of the transformation of state power in the conditions of modern transformations of countries and societies. It is substantiated that the research of these problems will open up much wider opportunities for the provision of state power not as a center authority, but also as a leading political structure but as a power of the people and the community. In the context of global democratization processes, such processes are crucial for a more humanistic and civilized arrangement of human life. It is noted that local self-government, as a specific form of public power, is also characterized by an expressive feature of a special subject of power (territorial community) as a set of large numbers of people; joint communal property; tax system, etc.

Keywords: power, state power, transformation of power, state sovereignty, division of powers and distribution of powers.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що державна влада є специфічним і надзвичайно складним системним феноменом. Без неї не може існувати будь-яка держава, будь-яке суспільство. Крім того, за багатьох об'єктивних обставин державна влада є, одночасно, і найвпливовішою владою серед інших різновидів політичної влади. За рахунок чого це забезпечується?

По-перше, за рахунок розробки і затвердження (юридично, організаційно тощо) політики і стратегії суспільного розвитку.

По-друге, держава має найширшу мережу спеціальних органів і установ, що створює можливість впливу на максимально велику кількість людей — їхню свідомість, переконання, поведінку.

По-третє, лише державі належать такі суспільні функції, що стосують-

ся переважної більшості громадян – встановлення законів та забезпечення їх дотримання, збір та розподіл у державних бюджетах податків, забезпечення безпеки та громадського порядку, облаштування суспільного життя тощо.

Завдяки перерахованому суб'єктом державної влади є загалом усе суспільство. А сама державна влада є специфічним інтегруючим началом для усього суспільства, цілісності держави [1, с. 143].

Разом з тим суттєві трансформації державної влади у багатьох країнах величезною мірою обумовлені тим, що така влада є політичною владою. "Влада політична, — пишуть українські етнополітологи, — одна із сторін нерівності у відносинах панування і підпорядкування. Це панування свободи одних над волею інших, тобто підпорядкування однієї свободи свободі інших, незалежно від того чи йдеться про окремих індивідів, групи людей, класи, нації чи народи" [2, с. 81]. Однак саме цей аспект державної влади був і залишається досить малодослідженим. І це тоді, коли важливішим завданням державної влади у будь-якій країні було і залишається завдання підтримки соціальної організації суспільства, його економічної, політичної, ідеологічної стабільності тощо [3].

Не менш актуальним постає питання щодо онтологічної суті державної влади, яка, хоча і певним чином видозмінюється, однак, залишається принципово незмінною у наступному:

а) політичний характер влади (хоча не всяка політична влада — державна);

б) централізований характер. Хоча ця влада і поділяється на три основних гілки — законодавчу, виконавчу, судову (що різні за суттю) — вона цілісна і фактично неподільна;

в) державна влада є приналежністю саме держави і здійснюється від імені народу. Це складний аспект, що має предметно пояснюватися у контексті конкретної держави;

г) має у державі своєрідну арбітражну роль — регулює усі суспільні відносини;

д) об'єднує громадян та, одночасно, ділить їх за територіальною ознакою (тому і створюються територіальні структури і органи виконавчої влади);

е) виключно влада держави юридично уповноважена на легалізоване насилля (примус);

ж) має юридичне верховенство у суспільстві [4, с. 79]. У процесі аналізу проблем трансформації державної влади сьогодні цей аспект проблеми також має аналізуватися у контексті сучасного її стану.

Не все виглядає просто і виразно також у плані визначення видів (класифікації) влади загалом, а головне, по-різному подаються ознаки, за якими таку владу поділяють, виокремлюючи за тим державну владу. Так, В. П. Халіпов пропонує робити таку класифікацію [3, с. 163]:

- за основними сферами життя суспільства: економічна, соціальна, політична, духовна, громадська, військова, церковна;
- за призначенням: законодавча, виконавча, судова, а також — контрольна, виборча, установча, інформаційна;

- за місцем у структурі влади: центральна, регіональна, місцева, республіканська, обласна, окружна тощо;
- за носієм: монархічна, народна, національна тощо;
- за продовженістю (тривалістю) терміну перебування у владі конкретного суб'єкта;
- за впливом категорій, груп, контингенту людей — військова, мафіозна тощо;
- за силою впливу на підвладних: надто сильна, слабка тощо.

Врешті, трансформація політичної та і державної влади у сучасну добу все помітніше виділяє проблему її поділу, децентралізації, коли основою держави стає не стільки центр, скільки громадянське суспільство. З цього приводу відомий український політолог Ф. М. Рудич зазначає: "Громадянське суспільство є основою держави, його становлення відбувається у тісному зв'язку із становленням правової, соціальної, демократичної держави. Громадянське суспільство — суспільство зрілих громадян з високим рівнем економічної, соціальної, духовної, політичної культури, яке спільно із державою утворює розвинені правові відносини. Громадянське суспільство — суспільство вільних громадян, яке вільне від держави, але взаємодіє з нею заради суспільного блага" [5, с. 15].

Перераховані ці та інші аспекти мають пряме відношення до державної влади, актуалізують її дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям для дослідження питань державної політики, її трансформацій є праці передусім таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як І. Алексєєнко, О. Валевський, Д. Веймер, Л. Галаган, Е. Глушко, І. Степанов, Ю. Шульженко, О. Данилюк, О. Дзюбань, П. Мироненко, В. Погорілко, В. Тертичка, Е. Тоффлер, В. Халіпов, В. Шаповал та багато інших.

Вказані та інші дослідники зосереджують увагу на дослідженні: природи влади загалом і державної влади зокрема, їх ресурсів, механізмів формування та функціонування тощо. Основні методологічні аспекти такого дослідження виглядають так.

Будь-яка влада має свої основи, базу (від грец. *Basic* — основа, фундамент). Найважливішою є соціальна база влади, оскільки її ознакою є підтримка (або ні) народом – широкими верствами населення (громадянами).

Серед основних видів влади виділяють економічну, соціальну, духовну політику [1, с. 52].

Можна також вести мову про основні ресурси влади, до яких відносять: утилітарні, примусові і нормативні ресурси.

- утилітарні (матеріальні та інші соціальні блага);
- примусові (зброя, інститути фізичного примусу, спеціально підготовлені люди);
- нормативні (різноманітні засоби впливу на внутрішній світ людини, її запити, інтереси, потреби, ціннісні орієнтації, поведінку [3].

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування основних змін, трансформацій державної влади в умовах державного суверенітету, специфіки поділу державної влади, особливостей її зв'язку з громадян-

ським суспільством, як у будь-якій країні світу, так і в Україні.

Виклад основного матеріалу. Концептуально у плані усвідомлення суті влади та державної влади виходимо з наступного. За висловом російського політолога К. С. Гаджієва, влада взагалі виникла з появою людського суспільства. При цьому державна влада, як і державна політика, також виникла з появою держави. Цитуючи, зокрема, Е. Фромма, згаданий нами К. С. Гаджієв образно зазначає, що "влада — не що інше, як відчайдушна спроба здобути замінник сили, коли справжньої сили бракує" [6, с. 265].

По відношенню до держави, її влади маємо погодитися з думкою Р. Ерінга в тому плані, що держава має абсолютну монополію на примус. А відомий політолог М. Вебер взагалі вважав, що насилля є чітко окресленою ознакою держави.

У цьому випадку важливо зрозуміти, що держава становить тісну єдність загального і приватного інтересів — є загальнодержавний інтерес і є суто людський, особистісний. Проблема у головному — у цивілізованому узгодженні цих інтересів. З одного боку, людина (громадянин) намагається максимально зреалізувати суто власний інтерес, а з другого, оскільки вона є членом великої спільноти (суспільства), — повинна (вимушена) узгодити свій інтерес із загальносуспільним. Цим і має опікуватися держава.

З усіх ознак сучасної державної влади слід виокремити найперше легітимність і суверенітет.

Легітимність — це фактично авторитет влади у народу, соціуму. Міра легітимності — кількість тих, хто владу підтримує. Легітимність влади залежить від багатьох факторів — часу, успішності діяльності більшості інститутів влади. Найточніше пояснює легітимність ситуація, пов'язана з тим, наскільки узгоджуються інтереси, позиції, запити, потреби тощо влади і громади. Якщо громадяни вважають, що ними керують ті і так, як це нормативно визначено, отже, ці керівники (влада, органи влади тощо) є легітимними. М. Вебер виокремлював три види легітимності: що базується на традиціях; що базується на праві; що базується на харизмі того, хто керує (читай — влада). Історія знає немало прикладів саме харизматичної легітимності влади окремих, непересічних особистостей. Особливо це стосується влади в деяких східних державах, наприклад, Китай, Північна Корея, Сирія тощо.

Тепер — про суверенітет і його роль у формуванні та функціонуванні державної влади. Суверенітет — це право влади керувати саме певною територією і саме в певний час. Суверенітет може бути постійним і тимчасовим.

Щоб сповна зрозуміти роль і значення суверенітету для системи влади, слід брати до уваги такі основні його ознаки:

- верховенство (верховна влада на даній території, територіальна цілісність і недоторканість);
- неподільність (у країні не може бути двох верховних влад, а відтак, двох суверенітетів);
- невідчуженість (чийогось іншого визнання суверенні права не потребують, вони не можуть

піддаватися сумніву, а тим більше скасуванню);
- необмеженість (можливість виключно добровільного обмеження заради реалізації власного суверенітету, як це відзначено у Декларації про державний суверенітет та Конституції України).

Які б реформи, трансформації політичного, економічного, соціального чи іншого характеру у державі не мали місце, на першому плані завжди були і залишаються її суверенітет, територіальна цілісність, незалежно від того унітарна вона, федеративна, конфедеративна чи будь-яка інша.

Поняття "суверенітет" містить кілька особливих, тісно поєднаних між собою складових. Так, основними ознаками суверенітету у "Декларації про державний суверенітет України", що була прийнята 16 липня 1990 р., названі: верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади у межах території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [7]. Як відомо, статтею про суверенітет розпочинається і Конституція України, прийнята у 1996 році [8].

Ведучи мову про державну владу, дуже важливо звернути увагу на те, що є група суб'єктів міжнародного та внутрішнього життя країн, які впливають на обмеження державного суверенітету окремих країн. Такі суб'єкти мають власну динаміку розвитку і держави, з різною мірою добровільності, звичайно, поступаються частиною свого суверенітету. Український політолог І. В. Алексєєнко до таких суб'єктів відносить: а) міжнародні інститути та організації; б) транснаціональні економічні актори, що діють на глобальному ринковому просторі; в) субдержавні регіональні актори (федеральні землі, регіони, кантони, республіки), які діють у транснаціональних просторах, не вдаючись до посередництва урядів; г) неурядові організації; д) гібридні утворення (державно-приватно-суспільні групи, або актори третього сектору) [9, с. 7].

Ця проблема потребує більш ґрунтовного дослідження, оскільки є прихильники точки зору фактично максимального підпорядкування "національної" політики "міжнародній" і навпаки. Багато дослідників у галузі права, політології, міжнародних відносин стверджують, що національні інтереси окремо взятих держав мають домінувати над міжнародними.

І ще один аспект "розмежування" політики, державної політики тощо. Він пов'язаний з тим, що фактично у сучасних державах, в тому числі і у сучасній Україні, існують дві влади — державна влада та муніципальна влада у своєму тісному поєднанні. При цьому муніципальна влада — це система владних відносин, яка реалізує функції та повноваження місцевого самоврядування. Муніципальна влада є різновидом не тільки соціальної, а й публічної (поряд із державною) влади, діє у межах територіальної громади, реалізується від її імені або безпосередньо, або органами та посадовими особами місцевого самоврядування та заснована на нормах права. Муніципальна влада може бути визначена як форма суспільних відносин, у яких згідно з нормами територіальної громади ді-

яльність одних суб'єктів, впливаючи на діяльність інших, змінює або стабілізує її відповідно до своїх цілей у межах загальнонаціональної політики. Тут же варто підкреслити, що дві сторони соціального управління — демократизаційні і державницькі начала — випливають у спільному руслі змін соціально-економічних і політичних процесів, синергетично переплітаючись і синтезуючись у єдиний інституціонально-нормативний комплекс публічної влади [10].

Зрозуміло, що вся проблема у тому, як конституційно визначені державна і муніципальна влада, як вони практично зорганізовані. При цьому кардинального значення набуває питання поділу влади та розподілу владних повноважень як між окремими гілками влади, так і між державною і муніципальною владою.

Варто зазначити, що місцеве самоврядування, як специфічна форма публічної влади, характеризується також виразною ознакою особливого суб'єкта влади (територіальна громада), як сукупність великої кількості людей; спільна комунальна власність; система податків тощо.

Тепер щодо поділу влади. Класичний розгляд проблеми поділу влади маємо у доробку Ш. Л. Монтеск'є, який у своїй фундаментальній праці "Про дух законів" (1748 р.) робив висновок про те, що "свобода можлива при будь-якій формі правління, якщо у державі володарює право, гарантується дотримання законності через розподіл влад на законодавчу, виконавчу і судову, які взаємно стримують одна одну".

Зауважимо, що поділ державної влади у сучасній Україні здійснюється за її функціями. При цьому виокремлюють традиційно-законодавчу, виконавчу і судову, хоча фахівці з конституційного права, окремі філософи, політологи, фахівці у галузі державного управління часто виділяють також владу контрольно-наглядову і президентську.

Якщо брати до уваги, що в Україні нині є немало спеціальних наглядових органів контрольно-наглядового характеру — прокуратура, Конституційний суд, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата, Національна рада з питань радіомовлення і телебачення, Вища рада юстиції, то є підстави вести мову про контрольно-наглядову владу як достатньо самостійну політичну владу.

Контрольно-наглядова влада — це не щось нове і незвичне. Про неї вели мову ще в часи Конфуція у Китаї, її пропонували у своїх проектах реформування Росії декабристи ("Руська правда" П. Пестеля називала таку владу спостережною). Деякі українські дослідники пропонують відносити до контрольної гілки влади Конституційний Суд України.

Відсутня достатньо єдина точка зору і стосовно влади президента, як окремої гілки політичної влади. Тут є дві точки зору. Перша: влада Президента України — це синтез законодавчої, виконавчої і судової влади; друга: влада Президента України — самостійна влада. Зрозуміло й те, що низка функцій Президента України є достатньо вирішальними для політичної влади держави у міжнародних відносинах. Відповідно до ст. 106 Конституції України Президент України: "Представляє державу

у міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України" [8, с. 47].

На певну окремішність політичної влади влада Президента України претендує і завдяки кільком його функціям і повноваженням, що добре відомі, але викликають серйозні дискусії і з цього приводу.

Система органів державної влади та органів місцевого самоврядування у будь-який державі, у тому числі і в Україні, становить так званий механізм держави, або державний механізм, завдяки якому не просто реалізується відповідна державна політика, але й функціонує держава загалом.

Основними демократизаційними чинниками, що становлять механізми держави, є: а) принцип поділу влади; б) система адміністративно-територіального устрою держави; в) сфери (об'єкти) державного управління.

Зрозуміло, що перераховані чинники покликані, з одного боку, забезпечити ефективність практичної реалізації державної політики на всіх рівнях адміністративно-територіального поділу держави, а з другого — забезпечити, одночасно, єдність, цілісність держави відповідно з існуючою політичною системою. Базовою основою у розв'язанні останнього завдання, як зазначалося, була і є єдність (співпраця) органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Авторитет, вагомість, а головне — дієвість державної влади найсуттєвішим чином залежать від її публічності. Термін "публічність" спрощено розуміється як певний рівень доступності державної влади громадськості, тобто виміром рівня такої публічності виступає участь громадян у розробці та ще більше практичній реалізації державної політики. Український дослідник В. Степаненко (і з ним є сенс погодитися) розуміє публічність влади у двох основних смислах: а) відкритість функціонування владної бюрократії і прозорість прийняття нею рішень; б) участь громадськості у формуванні політичного порядку для владних рішень — це насамперед проблема специфічних відносин влади (як всевидячого, всезнаючого, всемогучого суб'єкта рішень) і соціального знання [11, с. 19]. Між тим, багато вчених — Ю. Хабермас, Н. Луман, Л. Іонін, Ф. Фукуяма та деякі інші пояснюють публічність державної влади саме як доступність. Більше того, публічність влади — важливіша засада демократизації суспільних відносин. Так, Ю. Хабермас вважає, що політична відкритість влади виступає як "вищий прояв тих умов комунікативності, за яких може реалізовуватися дискурсивне формування думки і волі громадян держави, може розглядатися як основне поняття нормативно сформованої теорії демократії" [12].

Проблеми прозорості, публічності державної влади у сучасній Україні стали найпомітніше виявлятися з перших років незалежності, у ході нових форм контактів, взаємин влади і народу: мітинги, демонстрації, виступи провідних діячів політики перед великими народними зібраннями.

Відкритість, публічність державної влади в Україні стали розвивати-

ся за багатьох обставин, але найважливішою був демократичний пресинг на владу з боку народу: за багатьох обставин "допуск народу у владу" постав як об'єктивна реальність, потреба суспільного життя. Зрозуміло при цьому, що вимога до державної влади бути більш прозорою, публічною величезною мірою обумовлена зростанням свідомості, політичної культури громадян, формуванням високої громадянської позиції мільйонів українців.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Державна влада — об'єктивний, закономірний феномен суспільного буття. Оскільки недержавних людських спільнот фактично у світі не існує, державна влада була і залишиться важливішим інструментом узгодження життя мільйонів людей в одному місці, на Землі загалом.

Державна влада трансформується, видозмінюється, оскільки міняються політичні, соціальні системи суспільств, політичні режими країн, відносини між країнами.

У середині національних держав гостро постають питання легітимності, суверенності прозорості державної влади, її формування. Щодо практичного функціонування державної влади, то більш глибокого дослідження нині потребують проблеми поділу влади і розподілу владних повноважень. Використання цього принципу, що забезпечує реальну субсидіарність влади, формування більш дієвих, відповідальних демократичних відносин між державною владою і громадянським суспільством — це першочергові проблеми трансформації державної влади в умовах сучасних трансформацій країн і суспільств.

Дослідження вказаних проблем відкриє набагато ширші можливості забезпечення державної влади не як влади центру, провідних політичних структур, але як влади народу, громади. В умовах загальносвітових демократизаційних процесів такі процеси мають вирішальне значення для більш гуманістичного і цивілізованого облаштування людського життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Алєксєєнко І. В.* Трансформація інституту національної держави в умовах глобалізації: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: спец. 23.00.02 – політичні інститути та процеси. — К., 2006. — 32 с.
2. *Габермас Ю.* Структурні перетворення у сфері відкритості / Ю. Габермас. — Львів, 2000. — 192 с.
3. *Гаджиев К. С.* Политическая философия / Отделение экон. РАН; науч.-ред. совет изд-ва "Экономика" / К. С. Гаджиев. — М.: Экономика, 1999. — 606 с.
4. *Декларація* про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. № 5–XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1990. — № 31. — Ст. 429.
5. *Енциклопедичний* словник з державного управління / уклад. Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Міхненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. — К.: НАДУ, 2010. — 820 с.
6. *Етнократологічний* словник: енцикл.-довід. слов. / за ред. О. В. Антонюка, М. Ф. Головатого, Г. В. Щокіна. — К.: МАУП, 2007. — 576 с.

7. *Засоби* подолання кризових явищ у системі державного управління: світовий досвід і Україна: наукова записка / відп. ред. В. П. Горбатенко. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. — 68 с.
8. *Конституція* України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — К., 1997. — 78 с.
9. *Органи* державної влади України / за ред. В. Ф. Погорілка. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. — 592 с.
10. *Політологія*: навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. наук Н. М. Хоми / В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін. — Львів: Новий світ–2000, 2014. — 779 с.
11. *Рудич Ф. М.* Много ли власти нужно власти? (Украина в контексте трансформации политических систем в странах СНГ и Балтии, Центр. и Вост. Европы): учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — 2-е изд., перераб. и доп. / Ф. М. Рудич. — К.: Довіра, 1999. — 199 с.
12. *Соціологічне* знання та влада: суперечливі відносини соціологічних досліджень і політичної практики. — К.: ВД "Стилос"; ПЦ "Фоліант", 2005. — 254 с.
13. *Халипов В. Ф.* Власть: кратологический словарь / В. Ф. Халипов. — М.: Республика, 1997. — 431 с.

REFERENCES

1. *Kovbasiuk Yu. V., Troshchynsky V. P.* and *Surmin Yu. P.* (2010) Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic Dictionary of Public Administration], NADU, Kyiv, Ukraine.
2. *Antonjuk O. V., Holovaty M. F.* and *Shchokin G. V.* (2007) Etnokratolohichnyi slovnyk: Entsyklopedychnodovidkovyi slovnyk [Ethnocratic dictionary: Encyclopedic-reference dictionary], MAUP, Kyiv, Ukraine.
3. *Khalypov V. F.* (1997), Vlast: Kratolohycheskyi slovar [Power: Cratological dictionary], Moscow, Russia.
4. *Denysenko V. M., Sorba O. M.,* and *Uhryn L. J.* (2000) Politolohiia: navchalnyi entsyklopedychnyi slovnykdovidnyk dlia studentiv [Politics: An encyclopaedic vocabulary-guide for students], Kyiv, Ukraine.
5. *Rudych F. M.* (1999) Mnoho ly vlasty nuzhno vlasty? (Ukrayna v kontekste transformatsyy polytycheskykh system v stranakh SNG y Baltyy, Tsentralnoy y Vostoshnoy Evropy [Does the government need much power? (Ukraine in the context of the transformation of political systems in the CIS and Baltic countries, Central and Eastern Europe)], Dovira, Kyiv, Ukraine.
6. *Hadzhyev K. S.* (1999), Polytycheskaia fylosofyia [Political Philosophy], Ekonomyka, Moscow, Russia.
7. *Deklaratsiia* pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy [Declaration on State Sovereignty of Ukraine] (1990), Kyiv, Ukraine.
8. *Konstytutsiia* Ukrainy. Pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku [Constitution of Ukraine. Adopted by the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996] (1996), Kyiv, Ukraine.
9. *Alieksieienko I. V.* (2006), Transformatsiia instytutu natsionalnoi derzhavy v umovakh hlobalizatsii [Transformation of the institute of the national state in the conditions of globalization], Kyiv, Ukraine.

10. *Pohorilko V. F.* (2002), Orhany derzhavnoi vlady Ukrainy [Government bodies of Ukraine], Kyiv, Ukraine.
11. *Sotsiolohichne* znannia ta vlada: superechlyvi vidnosyny sotsiolohichnykh doslidzhen i politychnoi praktyky [Sociological knowledge and power: contradictory relations of sociological research and political practice] (2005), Stylos, Kyiv, Ukraine.
12. *Habermas Y.* (2000), Strukturni peretvorennia u sferi vidkrytosti [Structural transformations in the field of openness], Lviv, Ukraine.